

Päihdepalveluihin pääsyn parantaminen, Pohjois-Suomen yhteistyöalue

Tulevaisuuden sote-keskus Lappi

Sote-uudistus

Päihteiden käyttö

- Selvityksessä havaittiin **päihteiden käytön olevan Lapissa** verrokkimaakuntiin ja koko maahan nähden **yleistä**, ja heijastuvan myös perheiden huoliin
- Ongelmat **painottuvat** vahvasti **alkoholinkäyttöön**. Laittomien päihteiden käytön havaittiin olevan satunnaista, mutta **ammattilaiset** arvioivat **huumeidenkäytön lisääntyneen** Lapissa pitkällä aikavälillä
- Mielenterveys- ja **päihdepalvelujen saatavuuden** tunnistettiin olevan **haastavaa erityisesti syrjäseuduilla**
- Perustason mielenterveys- ja päihdepalvelujen **resurssit vaihtelevat** merkittävästi kunnittain, mutta koko maakunnan kokonaistilannetta tarkastellessa resurssit **ovat yleisesti heikot**, eikä etenkään matalan kynnyksen mielenterveys- ja päihdepalveluita ole yleisesti saatavilla
- **Saamenkielisiä** mielenterveys- ja päihdepalveluita **ei erikseen ole saatavilla**
- **Hajanaisen palveluverkon** ja perustason heikkojen resurssien vuoksi väestön mielenterveys- ja päihdeongelmat pitkittyvät, mikä lisää erikoissairaanhoidon palvelujen tarvetta. **Jatkohoitoaikkojen niukkuus** heikentää kuitenkin hoitopolkujen kokonaisvaikuttavuutta

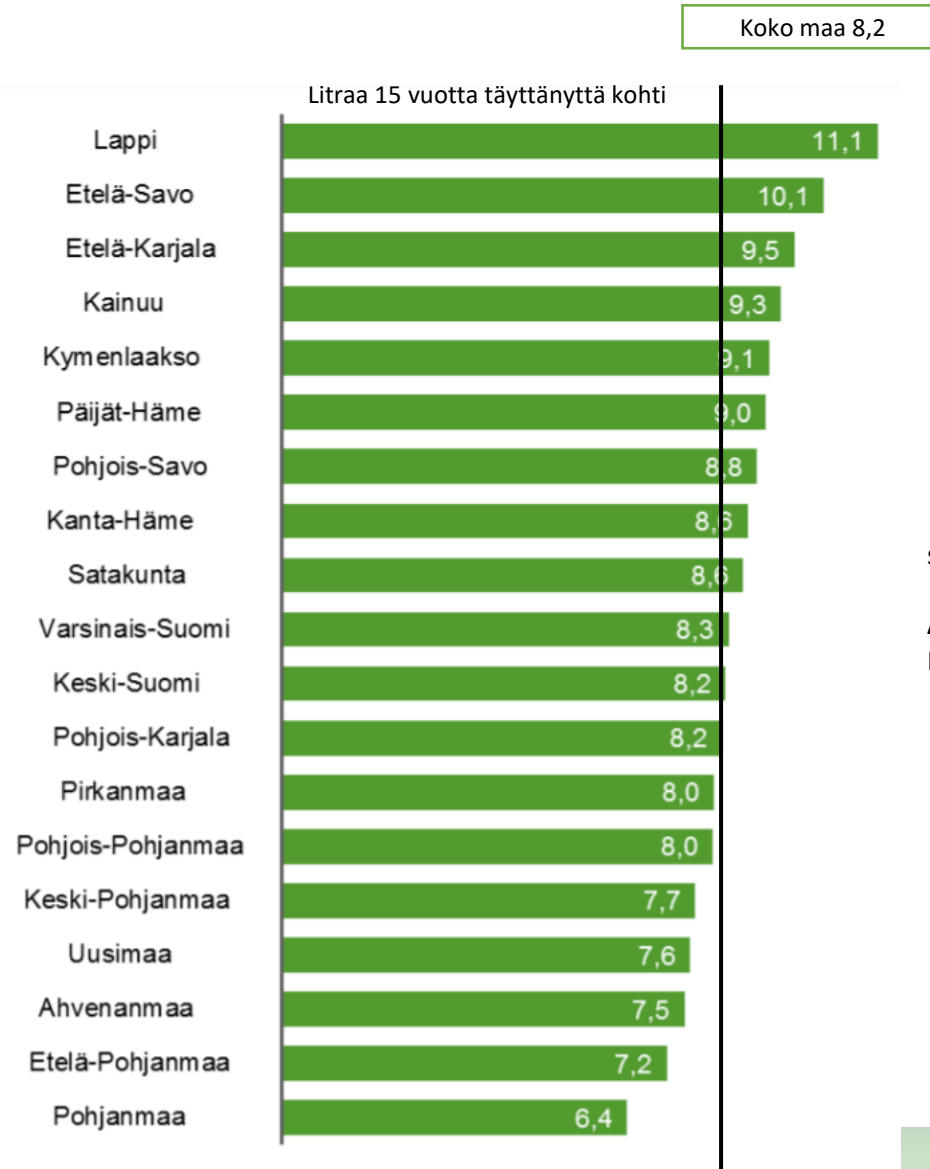

Lähde: Selvitys: Lapin alueen mielenterveys- ja päihde-palvelujen nykytila-analyysi, tiedot koontanut Juha Sutelainen, KPMG 10.12.2021

Tilastoja

Alkoholijuomien myynti maakunnittain 100-prosenttisena alkoholina 15 vuotta täyttäneeltä asukasta kohti 2020, litraa

Huom! Lapin koko maan keskiarvoa suurempi asukasluukuun suhteutettu alkoholin myynnin määrä johtuu muun muassa matkailijoiden runsaasta määrästä Lapissa sen väkilukuun nähden

Alkoholin myynti lisääntyi eniten Ahvenanmaalla (+24,3 %), Etelä-Savossa (+5,4 %) sekä Kymenlaaksossa ja Pohjois-Karjalassa (molemmissa +5,0 %).

Alkoholin myynti väheni Lapissa (-5,6 %), Uudellamaalla (-2,3 %) ja hieman myös Pirkanmaalla (-0,1 %) vuoteen 2019 verrattuna.

Alkoholinkäyttö on tilastojen perusteella runsasta

Tilastotarkastelun perusteella voidaan todeta, että **Lapin hyvinvointialueella alkoholinkäyttö on jonkin verran runsaampaa kuin koko maassa keskimäärin. Alkoholista liikaa käyttävien osuus yli 65-vuotiaista on THL:n tilastoseurannan mukaan Lapissa korkein kaikista maakunnista. Myös liikaa alkoholia käyttäneiden työkäisten osuus on Lapissa jonkin verran korkeampi kuin koko maassa keskimäärin.** Liiallisen alkoholinkäytön yleisyys heijastuu myös perheiden hyvinvointiin. **Kouluterveyskyselyssä** havaittiin, että **Lapissa 4. ja 5. luokkalaiset oppilaat kokivat vanhemman liiallisen alkoholinkäytön haitalliseksi yleisemmin kuin koko maassa keskimäärin.**

Runsas alkoholinkäyttö ei kuitenkaan heijastu alkoholikuolleisuustilastoihin.

	Koko maa	Lappi
Henkilöt, jotka juovat liikaa alkoholia (%), 20–64-vuotiaat (v. 2020)	30,1	31,2
Henkilöt, jotka juovat liikaa alkoholia (%), 65 vuotta täyttäneet (v. 2020)	34,3	39,3
Alkoholikuolemat, menetetyt elinvuodet (PYLL) ikävälillä 25 - 80 vuotta / 100 000 samanikäistä	828	744
Alkoholikuolleisuus / 100 000 asukasta (v. 2019)	31,2	31,6
Alkoholikuolleisuus, 65 vuotta täyttäneet / 100 000 samanikäistä asukasta (v. 2019)	58,2	57,9
Vanhemman liiallinen alkoholinkäyttö on koettu haitalliseksi, % 4. ja 5. luokkalaisista oppilaista (2017-) (v. 2021)	1,8	2,1

Lähteet: THL, Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet

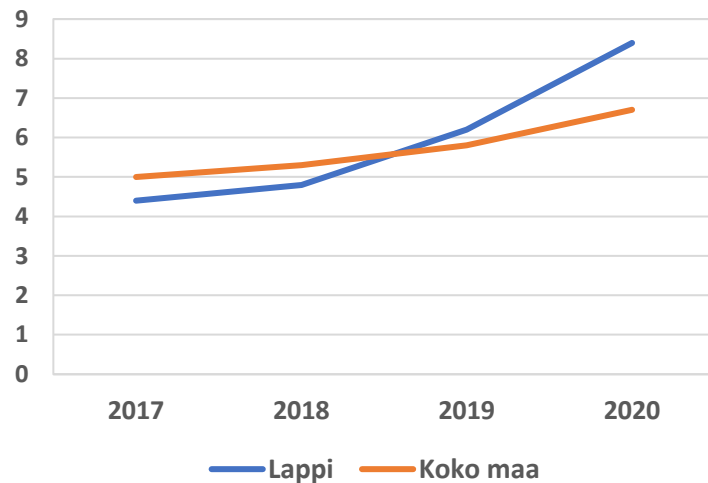
Lähde: Selvitys: Lapin alueen mielenterveys- ja päihde-palvelujen nykytila-analyysi, tiedot koontu Juha Sutelainen, KPMG 10.12.2021

Laittomien päihteiden käyttö on Lapissa kasvussa

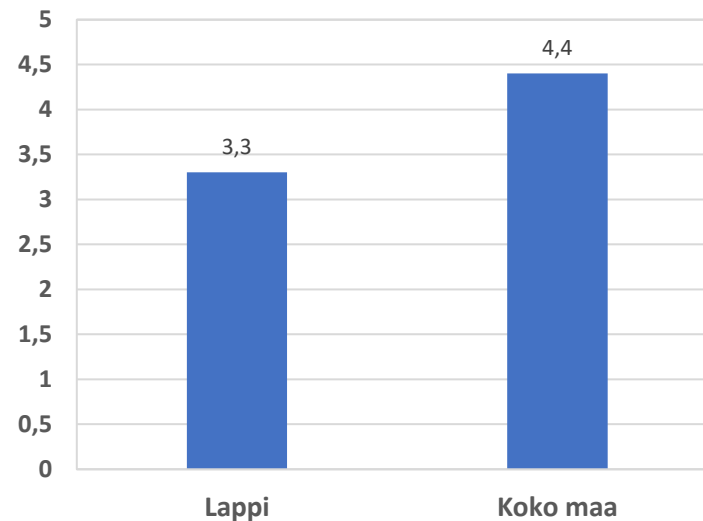
Poliisin tietoon tulleiden huumausainerikosten väestöön suhteutettu määrä oli Lapissa alle maan keskiarvon vielä vuonna 2018, mutta sen jälkeen määrä lähti jyrkkään kasvuun ja ylitti maan keskiarvon jo seuraavana vuonna. Haastatteluissa huumausaineiden käytön arvioitiin yleisesti lisääntyneen. Rajojen yli kulkeutuvien huumausainesalakuljetusten nähtiin heijastuvan nopeasti myös päihdepalveluissa. Sen sijaan **kannabista viimeisen vuoden aikana käyttäneiden osuus 20–64-vuotiaiden väestöstä on selvästi alempi kuin koko maassa keskimäärin.**

Kuntakohtaisessa huumausainerikostilastossa Kemi erottuu vuoden 2020 osalta muista. Sotkanetin tilastossa ei ole kaikista kunnista kattavia tietoja ja osasta kunnista tiedot puuttuvat kokonaan.

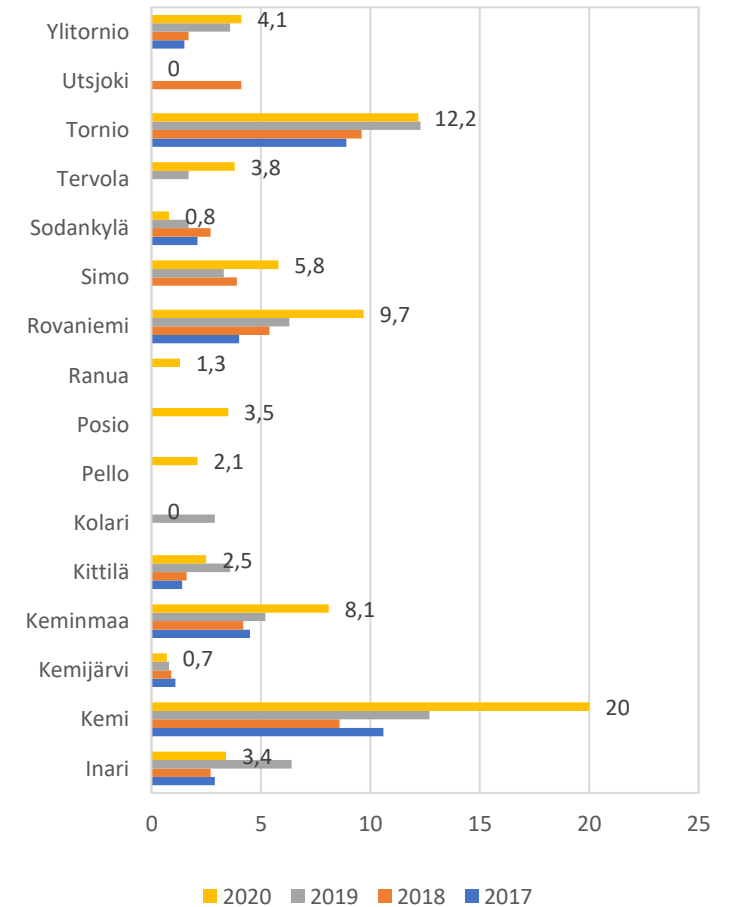
Poliisin tietoon tulleet kaikki huumausainerikokset / 1 000 asukasta

Kannabista 12 viime kuukauden aikana käyttäneiden osuus (%), 20–64-vuotiaat, 2020

Poliisin tietoon tulleet kaikki huumausainerikokset / 1 000 asukasta

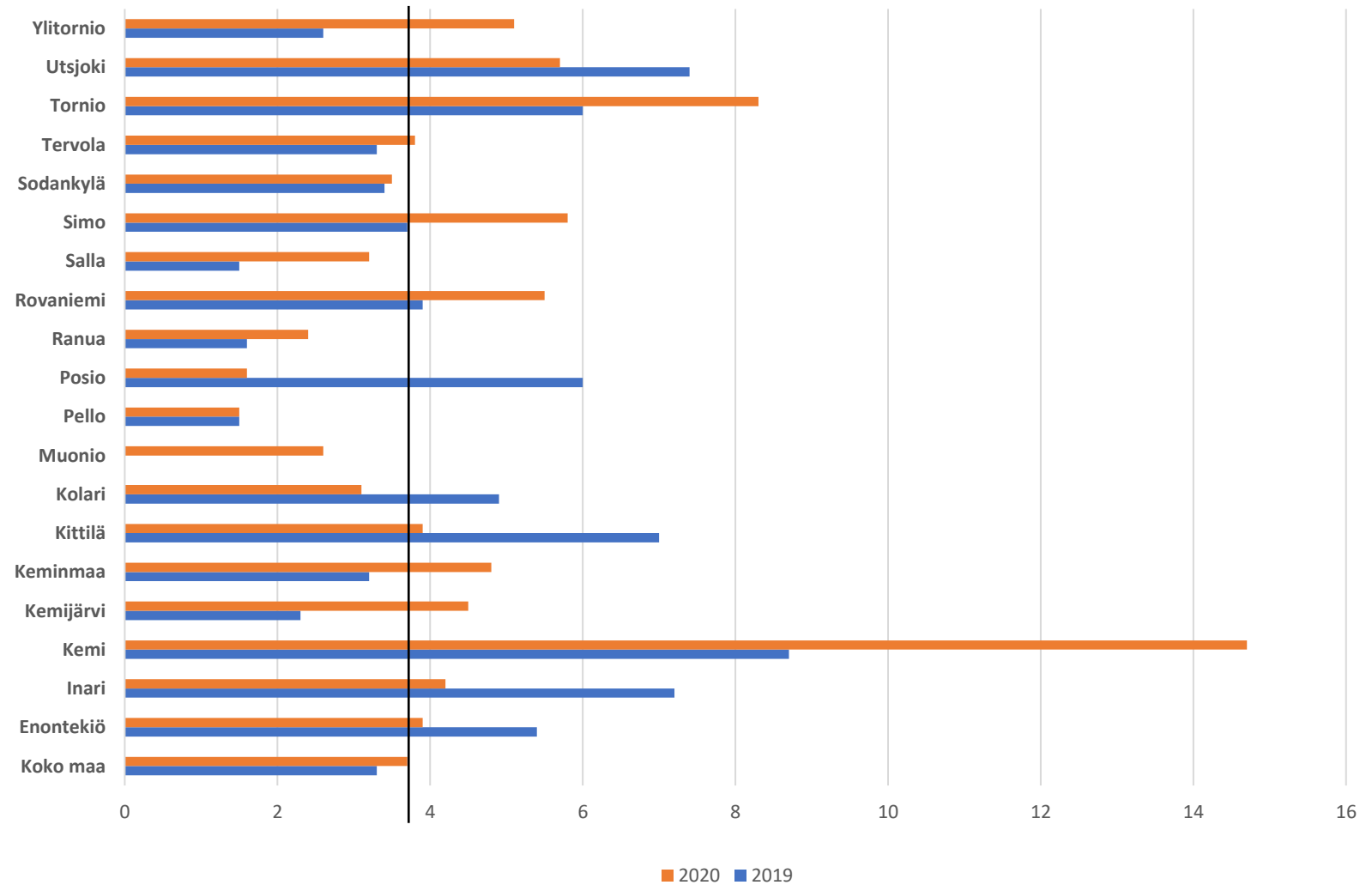

Lähteet: THL, Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet

Lähde: Selvitys: Lapin alueen mielenterveys- ja päihde-palvelujen nykytila-analyysi, tiedot koontanut Juha Sutelainen, KPMG 10.12.2021

Rattijuopumukset

Poliisin tietoon tulleet rattijuopumukset / 1000 asukasta

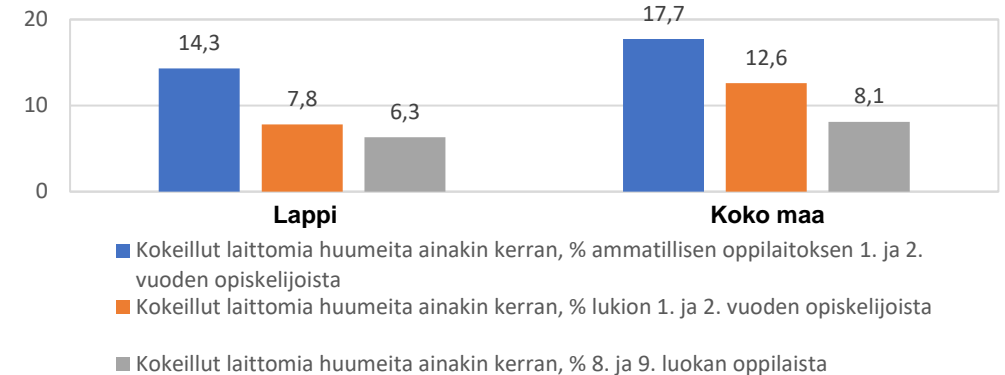
Nuorten päihteidenkäyttö painottuu alkoholinkäyttöön

Lappilaisten **nuorten humalahakuinen juominen** on koko maan keskiarvoa yleisempää peruskoulun ylimmillä luokilla ja ammatillisen oppilaitoksen ensimmäisillä vuosilla.

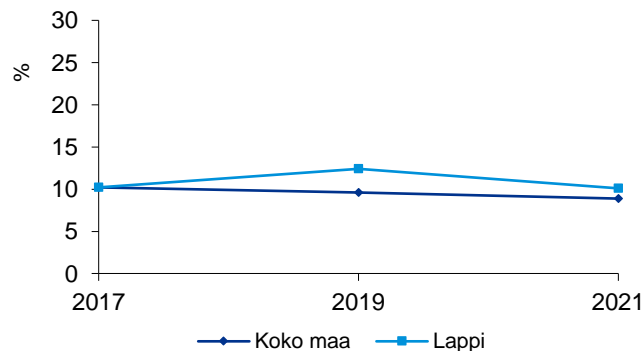
Vuoden 2017 tietojen mukaan sekä 8. ja 9. luokkalaisten että ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden humalahakuinen päihteidenkäyttö oli koko maan keskimääräisellä tasolla, mutta kaksi vuotta myöhemmin näiden segmenttien humalahakuinen päihteidenkäyttö ylitti selvästi maan keskiarvon.

Laittomien päihteiden kokeilut ovat nuorten keskuudessa harvinaisempia kuin koko maassa keskimäärin kaikissa kouluterveyskyselyssä tarkastelluissa segmenteissä (8. ja 9. -luokkalaiset, ammatillisen koulutuksen 1. ja 2. vuoden opiskelijat ja lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijat).

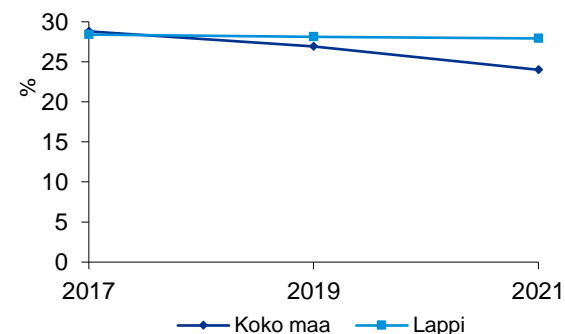
Kokeillut laittomia huumeita, %:a vastaajista, 2021

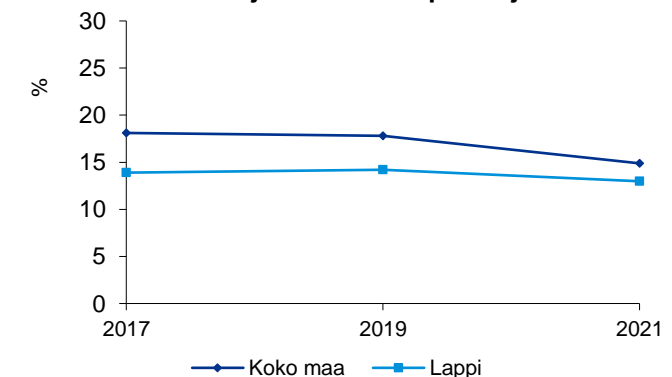
Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa, %:a 8. ja 9. luokan oppilaista

Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa, %:a ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa, %:a lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista

Lähteet: THL, Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet

Lähde: Selvitys: Lapin alueen mielenterveys- ja päihde-palvelujen nykytila-analyysi, tiedot koontanut Juha Sutelainen, KPMG 10.12.2021

Päihdehuollon avo-, laitos- ja asumispalvelut

Lapin hyvinvointialue

Päihdehuollon avopalvelut

Lapissa **A-klinikoiden asiakasmäärä** nousi vuosien 2017–2019 välillä merkittävästi, mutta tilastojen perusteella asiakasmäärä romahti vuonna 2020. Muissa vertailumaakunnissa vastaavaa merkittävää asiakasmäärän pienenemistä vuonna 2020 ei ole havaittavissa. Asiakasmäärän pieneneminen vuonna 2020 on edelliseen vuoteen nähden huomattava, ja tilastoaineiston paikkansapitävyyteen on syytä suhtautua varauksella.

Lapissa päihdehuollon avopalveluiden väestömäärään suhteutettu asiakasmäärä nousi jyrkästi vuosien 2017–2019 välillä ja oli vuonna 2019 vertailumaakuntien korkein.

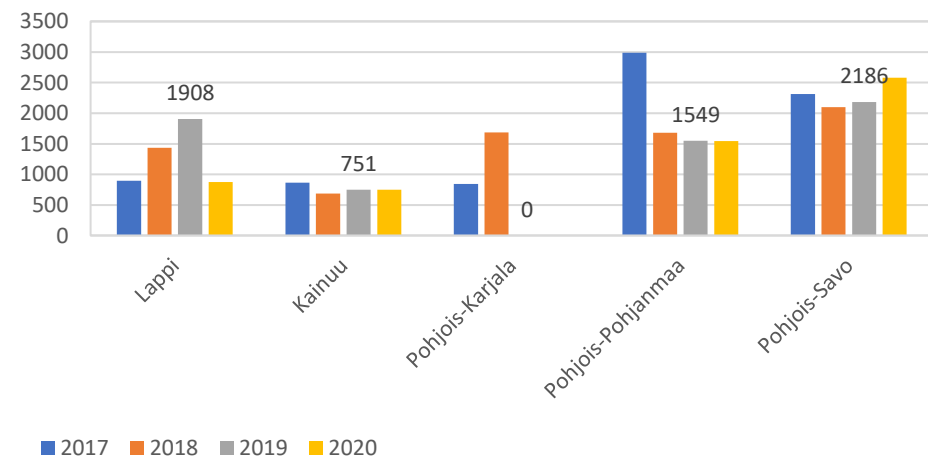
Haastatteluissa arvioitiin, että **päihdepalvelujen resursointi on kunnissa tarpeeseen nähden heikko. Päihdepalvelujen tarpeen tunnistettiin kasvavan tasaisesti, ja painottuvan erityisesti alkoholiongelmiin. Päihdepalveluihin pääsyssä ei kuitenkaan arvioitu olevan yleisesti merkittäviä ongelmia.**

Vuoden 2020 A-Klinikoiden käyntitilastoista puuttuu mm. Kemijärven tilastot, jossa aiempina vuosina ollut käyntejä merkittävästi.

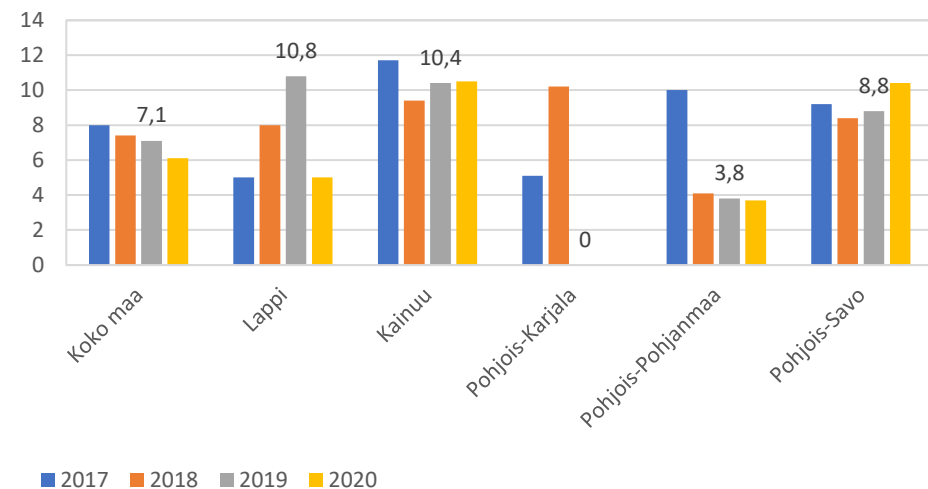
Lähteet: THL, Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet

Lähde: Selvitys: Lapin alueen mielenterveys- ja päihde-palvelujen nykytila-analyysi, tiedot koontanut Juha Sutelainen, KPMG 10.12.2021

A-klinikat, asiakkaita vuoden aikana, kunnan kustantamat palvelut

Päihdehuollon avopalveluissa asiakkaita / 1 000 asukasta

Päihdehuollon asumis- ja laitospalvelut

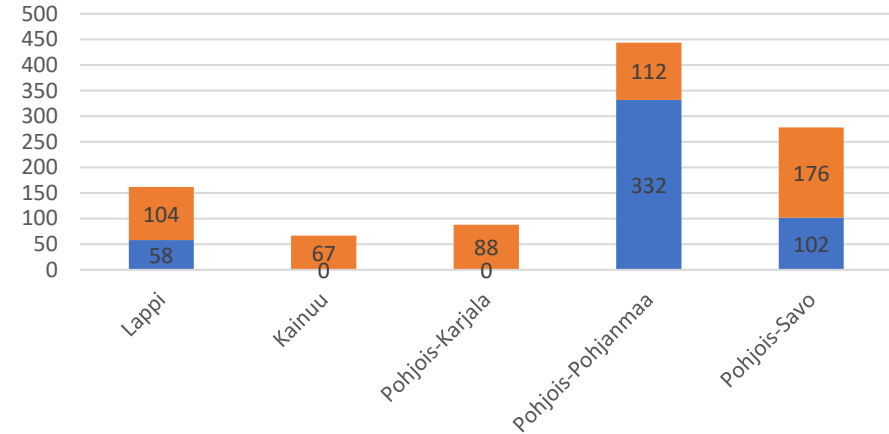
Maakuntien välisessä vertailussa havaittiin, että Lapissa päihdehuollon laitousyksiköiden asiakasmäärät ja hoitopäivät ovat alhaisemmat kuin Pohjois-Pohjanmaalla tai Pohjois-Savossa ja selkeästi korkeammalla tasolla kuin Kainuussa ja Pohjois-Karjalassa.

Yleisesti haastateltavat kertoivat **päihdehuollon asumis- ja laitospalveluita olevan maakunnan alueella tarpeeseen nähden niukasti, ja toimintayksiköiden olevan usein pitkien välimatkojen päässä.**

Lähteet: THL, Tilasto- ja indikaattoripankki Sotkanet

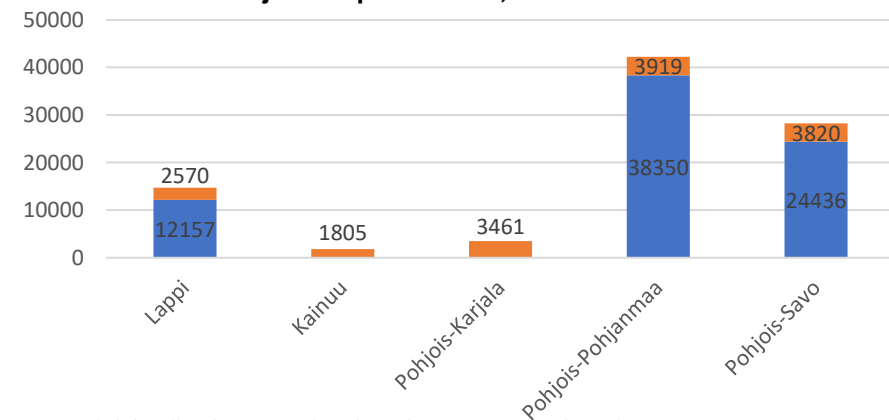
Lähde: Selvitys: Lapin alueen mielenterveys- ja päihde-palvelujen nykytila-analyysi, tiedot koontanut Juha Sutelainen, KPMG 10.12.2021

Päihdehuollon asumispalveluyksiköiden ja kuntoutuslaitosten asiakkaat 2020, kunnan kustantamat

■ Päihdehuollon kuntoutuslaitokset, asiakkaita vuoden aikana
■ Päihdehuollon asumispalveluyksiköiden asiakkaat vuoden aikana

Päihdehuollon asumispalveluiden ja kuntoutuslaitosten asumis- ja hoitopäivät 2020, kunnan kustantamat

■ Päihdehuollon kuntoutuslaitokset, hoitopäiviä vuoden aikana
■ Päihdehuollon asumispalvelut, asumispäiviä vuoden aikana

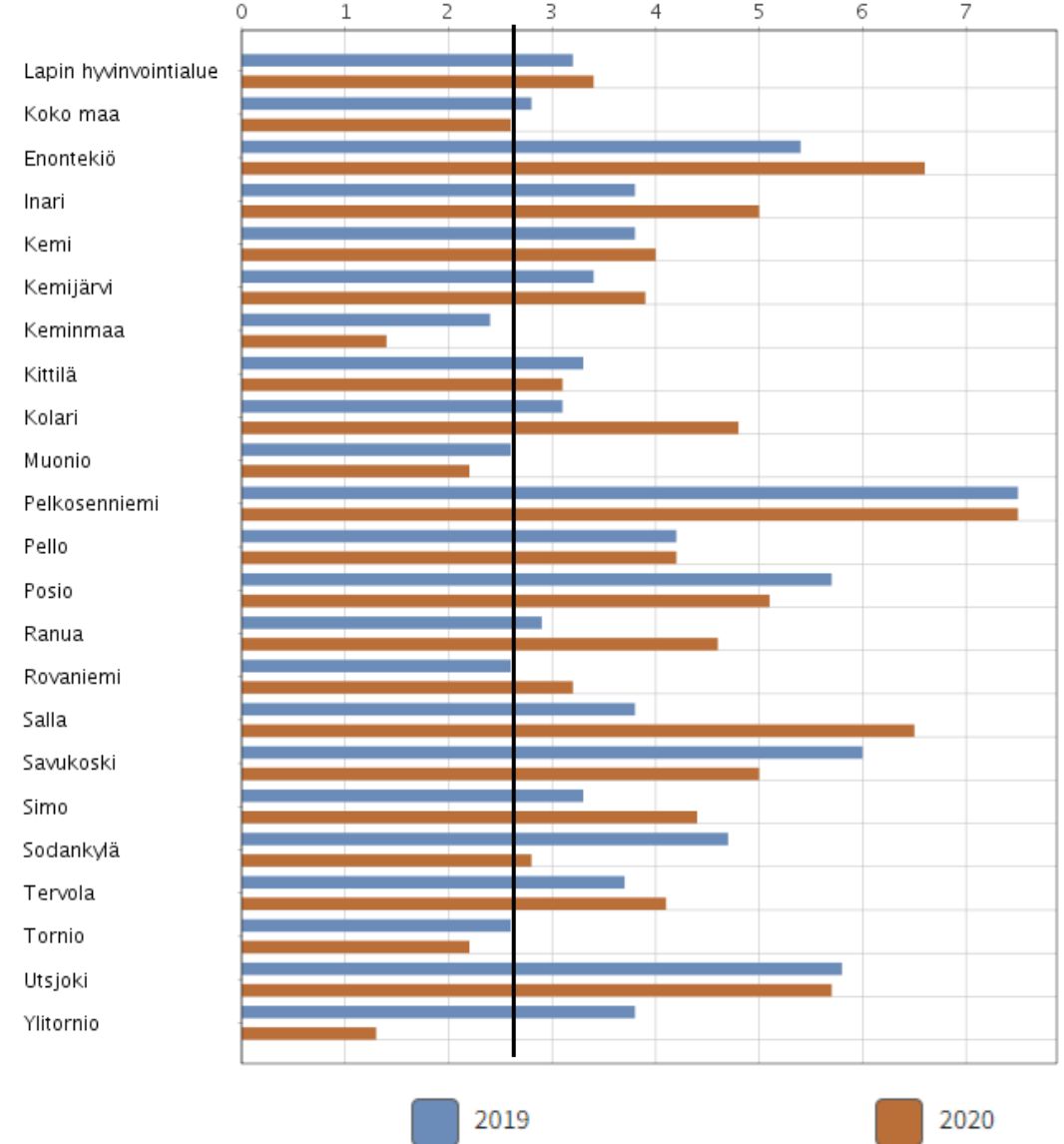
Haasteet ja toimenpiteet

Lapin hyvinvointialue

Haasteita

- Päihdepalveluiden palvelujärjestelmä on hajanainen
- Päihdepalveluissa niukat resurssit > mm. päihdelääkäripalveluiden saatavuus on haasteena
- Päihdehuollon kuntoutuspaikkoja on saatavilla niukasti
- Asiakkaita joudutaan ohjaamaan epätarkoituksenmukaisiin hoitopaikkoihin mm.
 - Laitoskuntoutusta tarvitsevat asiakkaat ohjataan useimmiten joko terveyskeskuksen vuodeosastoille (vieroitushoito, katkot), keskussairaalan osastohoitoon tai maakunnan ulkopuolelle ostopalveluihin. Ostopalvelutuottajien yksiköt ovat usein pitkien välimatkojen päässä.
- Monissa kunnissa ei ole asumispalveluita tai ne on riittämättömät
- Selviämisasemaa ei ole
- Palveluketjun toimimattomuus sos.huollon-ptu:n-esh:n välillä
- Tiedonkulku sos.työn ja terv.huollon välillä haasteellista
- Saamenkielisten työntekijöiden puute

Päihneiden vuoksi sairaaloiden ja terveyskeskusten vuodeosastoilla hoidetut potilaat / 1 000 asukasta

Päihdepalveluihin pääsyn parantaminen

Alkoholi-, huume-, tupakka- ja nikotiiniriippuvuus, peliriippuvuus, toiminnalliset riippuvuudet

Hoitoon pääsy

Riippuvuuksien varhainen tunnistaminen, vähentäminen, hoitoon motivoiminen eri palveluissa

Osaamisen vahvistaminen

- Koottu päihdepalvelut ja tehty nykytila-analyysi
- Hoidon-/palvelutarpeen arvion ja ohjeiden yhtenäistäminen
- Päihderiippuvaisen luotettava psyykkinen ja somaattinen arvio
- Hoito-, palveluketjujen toimivuus (sosiaalihuolto perustaso-erityistaso)
 - Määrittelytyö – sopiminen (työnjako, tehtävät ym.) – kuvaaminen
- Monialaisen yhteistyö parantaminen ja kehittäminen
- Etä- ja digipalveluiden lisääminen
- Sote-keskuksiin mm. Audit-lomakkeen systemaattinen käyttöönotto
- Päihdeosaamisen vahvistaminen mm. teoreettista tietoa + menetelmiä + työvälineitä (motivoiva haastattelu, mini-interventio)

Kiitos!

 Tulevaisuuden
sote-keskus

 Kolpeneen
palvelukeskuksen
kuntayhtymä

 Pohjois-Suomen sosiaalialan osaamiskeskus

Sote-uudistus